

Τα «Κοιτάσματα Τέχνης» από την «Καπλανών 5» στο Λαύριο

Η Αίθουσα Τέχνης «Καπλανών 5» μας εκπλήσσει ευχάριστα για ακόμα μια φορά, με τις πρωτοβουλίες της. Μέχρι σήμερα, την γνωρίζουμε να δραστηριοποιείται στο κέντρο της Αθήνας, όπου στον χώρο της πραγματοποιούνται πολύ ενδιαφέρουσες εκθέσεις νεότερων και σύγχρονων καλλιτεχνών, τους οποίους η γκαλερί επιλέγει και αναδεικνύει. Από εφέτος το καλοκαίρι, αποφασίζει μια παράλληλη πολιτιστική αποκέντρωση στο Λαύριο, σε μια περιαστική περιοχή που την έχει απόλυτη ανάγκη, καθώς πολυδύναμα αναπτύσσεται.

Το Λαύριο είναι η μεγαλύτερη πόλη της Λαυρεωτικής, 55 μόλις χιλιόμετρα από την Αθήνα, που διανύονται σύντομα λόγω της Αττικής οδού. Πρόκειται για ένα κομβικό κέντρο, αρκετά υποβαθμισμένο μέχρι σήμερα, που διαθέτει ωστόσο προοπτική εκσυγχρονισμού και εξέλιξης, καθώς συνδέεται αφενός με το διεθνές αεροδρόμιο «Ελ. Βενιζέλος» και με τον οδικό άξονα Ελευσίνας-Σταυρού-Σπάτων-Λαυρίου, αφετέρου με το νέο λιμάνι του Λαυρίου και την σημαντική προοπτική του. Από την άλλη πλευρά, πόλεις όπως το Λαύριο, γίνονται συνήθως μετασταθμοί και τόποι διακίνησης πολιτών. Την φυσιογνωμία τους μόνον ο πολιτισμός, το περιβάλλον και η παροχή εκσυγχρονισμένων υπηρεσιών μπορούν να την εγγυηθούν, δημιουργώντας εστίες εγκατοίκησης και ποιοτικής αναβάθμισης, όπως φαίνεται να πραγματοποιεί το υπό ανάπτυξη Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο Λαυρίου.

«Λαύρα» στην αρχαιότητα ή «λαύρη» λεγόταν το στενό πέρασμα, η σήραγγα, χαρακτηριστικό του πλήθους των μεταλλευτικών στοών εξόρυξης, που εντοπίστηκαν από τις ανασκαφές στο Λαύριο, χρονολογούμενες οι πρώτες από την 3^η χιλιετία π.Χ. Τα πολύτιμα «κοιτάσματα» των εκεί αργυρομολυβδούχων μεταλλευμάτων, αξιοποιήθηκαν ιδιαίτερα με την γέννηση της Αθηναϊκής Δημοκρατίας, το 508 π.Χ. όπου το δίκτυο εξορύξεων και κατεργασίας μετάλλων αναπτύχθηκε, για να ακολουθήσει με τον Πελοποννησιακό πόλεμο η ύφεση των συναφών δραστηριοτήτων, μέχρι την παύση τους. Η μακρά αυτή σιωπή διήρκεσε μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα, όπου διαπιστώνεται ανάκαμψη και μια νέα άνθιση της Λαυρεωτικής. Ήταν μόλις το 1860, όταν επισκέφθηκε την περιοχή ο νεαρός τότε μεταλλειολόγος Α. Κορδέλλας, πείθοντας τον Ιταλό συνάδελφό του J. B. Serpieri για την δυνατότητα εκμετάλλευσης των αρχαίων σκωριών και την κατοπινή διαμόρφωση από τον δεύτερο μιας αξιοσημείωτης βιομηχανικής μονάδας. Λίγο αργότερα ωστόσο, ανέκλυσε το «Λαυρωτικό Ζήτημα» με τις γνωστές συγκρούσεις ανάμεσα στην Εταιρεία ιταλογαλλικών συμφερόντων και στο Ελληνικό Δημόσιο, που διήρκεσε περίπου δέκα χρόνια μέχρι την διευθέτησή του, έχοντας εν τω μεταξύ δημιουργήσει έναν υπολογίσιμο εργατικό συνδικισμό, με κατοικίες, καταστήματα, νοσοκομεία, σχολεία, εκκλησίες, φαρμακεία και λιμενικές εγκαταστάσεις.

Την ακμή της βιομηχανικής πόλης του Λαυρίου, διαδέχθηκε η παρακμή, λόγω των κρίσεων του 1880 και του 1890 (με την πτώση της τιμής του μολύβδου), για να ολοκληρωθούν οι συνέπειές της με τον Α΄ Παγκόσμιο πόλεμο και την εγκατάλειψη μεγάλης πληθυσμιακής μερίδας στις αρχές της δεκαετίας του 1980, όταν έγινε η αποβιομηχάνιση της Ελλάδας. Παράλληλα, η ζωή στην Λαυρεωτική συνδέθηκε με την ομιχλώδη ατμόσφαιρα των καπνών από τις βιομηχανικές της καμινάδες, με την υποβάθμιση επίσης του περιβάλλοντος και την εκτεταμένη αλλοίωση του φυσικού τοπίου, το οποίο διέθετε άλλοτε πυκνά δάση, που έπεσαν συν τω χρόνω θύματα εμπρησμών ή αλόγιστης ξύλευσης.

Σήμερα, το Τεχνολογικό Πολιτιστικό Πάρκο του Λαυρίου που έχει δημιουργηθεί, θεωρείται ένα από τα πρωτοποριακά έργα του Ε. Μ. Πολυτεχνείου. Στόχος είναι να επαναχρησιμοποιηθούν οι εγκαταστάσεις της

εταιρείας του Serpieri, την οποία (μαζί με τα οικοπέδά της) είχε αγοράσει το 1991 το Ελληνικό Δημόσιο, αποδίδοντάς την το 1996 στην Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης (του Ε.Μ.Π.). Έκτοτε και με συστηματικές εργασίες αναγεννάται ο χώρος και εμπλουτίζεται με εκσυγχρονισμένη τεχνολογία που αποσκοπεί, αφενός σε μια μελλοντική επιχειρηματική ανταγωνιστικότητα, αφετέρου σε μια οργανική σύνδεση του Τεχνολογικού Πάρκου με την ζωή της πόλης του Λαυρίου και την ανάδειξη του πολιτιστικού της περιεχομένου.

Στα πλαίσια αυτά, η Αίθουσα Τέχνης «Καπλανών 5», έβαλε το δικό της καλλιτεχνικό θεμέλιο λίθο, αξιοποιώντας κατά τους θερινούς μήνες τον ισόγειο διαμερισματικό χώρο και την αυλή της ιστορικής και διατηρητέας οικίας του Serpieri, χτισμένης περί τα 1875-6.

«**Κοιτάσματα Τέχνης**» είναι ο τίτλος της εικαστικής εφετινής έκθεσης, στον χώρο αυτό, που ξαφνικά ζωντάνεψε με την παρουσία μιας πληθώρας έργων γλυπτικής, ζωγραφικής, χαρακτηριστικής και φωτογραφίας. Στην πρόσκληση της γκαλερί, ανταποκρίθηκαν 27 καλλιτέχνες, οι περισσότεροι από τους οποίους είναι Καθηγητές στην Α.Σ.Κ.Τ. Αθήνας, Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων και Φλώρινας, χωρίς να σημαίνει πώς τα έργα των τριών καλλιτεχνών εξ αυτών που συμμετέχουν και που δεν ανήκουν στο προσωπικό των διδασκόντων, είναι λιγότερο σημαντικά.

Αναφέρω τους συμμετέχοντες αλφαβητικά, περισσότερο για να κατανοήσει ο αναγνώστης πως μια βόλτα μέχρι το Λαύριο θα τον αποζημίωνε πνευματικά και αισθητικά, με το παραπάνω, γιατί θα έρθει σε επαφή με έργα της **Δάφνης Αγγελίδου**, του **Δημήτρη Αναστασίου**, του **Ζαχαρία Αρβανίτη**, του **Μιχάλη Αρφαρά**, του **Γιάννη Βαλαβανίδη**, του **Μανώλη Γιανναδάκη**, του **Γιώργου Γκολφίνου**, του **Κώστα Δικέφαλου**, του **Σταμάτη Ζέρβα**, του **Γιάννη Ζιώγα**, του **Κυριάκου Κατζουράκη**, του **Γιώργου Κατσάγγελου**, του **Χάρη Κοντοσφύρη**, του **Μιχάλη Μανουσάκη**, του **Κυριάκου Μορταράκου**, του **Χρόνη Μπότσογλου**, του **Θόδωρου Παπαγιάννη**, του **Έκτορα Παπαδάκη**, του **Βασίλη Παπατσαρούχα**, του **Τριαντάφυλλου Πατρασκίδη**, του **Ξενή Σαχίνη**, του **Γιώργου Σκυλογιάννη**, του **Μάριου Σπηλιόπουλου**, του **Γιώργου Τσακίρη**, της **Βίκυς Τσαλαματά**, του **Γιώργου Χαρβαλιά** και του **Γιάννη Ψυχοπαίδη**.

Στον προαύλιο χώρο και πριν περάσει κανείς στο εσωτερικό της Villa Serpieri, αντικρίζει το μεγάλο μεγέθους μαρμάρινο γλυπτό του **Έκτορα Παπαδάκη**. Το ίδιο γλυπτό, σε μικρότερες διαστάσεις, είχε πριν από αρκετά χρόνια φιλοτεχνηθεί από τον ίδιο καλλιτέχνη, για να στηθεί στην Ιαπωνία, όπου και είχε βραβευθεί. Αυτή την φορά, δημιουργήθηκε ως μνημείο για να παραμείνει στην Ελλάδα. Το μέγεθος, στην συγκεκριμένη περίπτωση έχει μεγάλη σημασία, γιατί αναδεικνύεται πληρέστερα το σκεπτικό του γλύπτη, μέσα από μια αφαιρετική και περίοπτη μορφή που λειτουργεί συμβολικά και αλληγορικά. Πρόκειται για τον διάλογο το παρελθόντος με το παρόν και των αρχέτυπων της γνώσης με τις νομοτέλειες της φύσης, καθώς εκφραστικά αποδίδεται στο έργο, αφενός η κεφαλή της «γλαύκας» (σύμβολο σοφίας και της αρχαίας Αττικής δραχμής, παραγόμενης στο Λαύριο), της οποίας αφετέρου το σώμα συνδυάζει την σύμπτυξη και την ανάπτυξη των φτερών αυτού του «προγονικού» πτηνού. Με αλληλοδιάδοχες και διαπλεκόμενες κυρτώσεις και καμπυλώσεις, αξιοποιούνται από τον Έκτορα Παπαδάκη οι συνεχείς τονικές μεταλλάξεις των φυσικών φωτοσκιάσεων κατά την διάρκεια της ημέρας. Ο ίδιος έχει διαμορφώσει την ανθεκτικότητα ως ευπλασία της κρυσταλλικής υλικότητας και διαφάνειας του

ασπαίροντος λευκού γλυπτού, το οποίο επιπλέον μετατρέπεται σε υποδοχέα και ταυτοχρόνως σε πάροχο της οργανικής ρευστότητας του χρόνου, που υποβλητικά διαμορφώνεται ως υπαινικτική παρουσία στον χώρο.

Περιέγραφα την «γλαύκα», γιατί το γλυπτό αυτό λειτουργεί εμβληματικά για την παρούσα έκθεση, σχετιζόμενο με το αρχαιότερο και το νεώτερο Λαύριο, μέσα από την διεθνοποιημένη νομισματική μονάδα της αλλοτινής Αθήνας. Κατά τα άλλα, προτίμησα να αποφύγω να αναφερθώ σε ένα προς ένα, στα υπόλοιπα έργα της έκθεσης, λόγω του περιορισμένου εδώ χώρου, απομακρύνοντας παράλληλα τον κίνδυνο, μέσα από τα εξ ανάγκης γενικόλογα σχόλια που θα έκανα, μήπως αδικούσα την αυτονομία καθενός και την εικαστική τους ουσιαστική παρασημαντική, μιας και η έκθεση αυτή δεν υιοθετείται από κάποιο ενοποιητικό θεωρητικό σκεπτικό.

Στο εσωτερικό λοιπόν της Villa Serpieri, διαπιστώνουμε κατ' αρχάς πολύ ικανοποιητική αισθητικά την διευθέτηση των έργων στους διατιθέμενους χώρους. Πρόκειται για έργα καλλιτεχνών, παλαιότερα φιλοτεχνημένα, άλλοτε καινούρια και πρωτοπαρουσιαζόμενα, αλλά όλα χαρακτηριστικά του ύφους και της «γραφής» των δημιουργών τους, η οποία εμπλουτίζεται και συνεχώς εξελίσσεται. Ο θεατής αντικρύζει μικρότερα ή μεγαλύτερα σε μέγεθος έργα, που ορισμένα εξ αυτών αξιοποιούν και αναδεικνύουν το σύγχρονο παραστατικό ιδίωμα. Τα έργα συνδιαλέγονται εκθεσιακά με άλλα εξπρεσιονιστικών, μεταकुβιστικών, αφαιρετικών και εννοιολογικών ιδιωμάτων, μέσα από το έντονο ενδιαφέρον που η συμπαράθεσή τους προκαλεί στον θεατή, προκειμένου ο ίδιος εν τέλει αυτενεργώντας να συμμετάσχει, καθώς αναζητεί την διαδραστική ή την κρυμμένη τους «φιλοσοφία», η οποία αφορά την ζωή και τους αναφύομενους σχετικούς στοχασμούς.

Ο θεατής, δεν έχει λοιπόν παρά να επισκεφθεί τον χώρο, στον οποίο μια μεγάλη και αξιόλογη από κάθε άποψη ομάδα καλλιτεχνών έδωσε το παρόν της. Το πρώτο ξεκίνημα έγινε. Η εμπύχωση αυτού του χώρου και το νέο του πολιτιστικό «πρόσωπο», δεν είναι ζήτημα αποφάσεων. Είναι θέμα βούλησης και συμμετοχικής αλληλεγγύης που δικαιολογεί προθέσεις και στοχεύσεις, η ταυτότητα των οποίων θα εξαρτηθεί από την ποιότητα, την συνέπεια και το διαρκώς αναβαθμιζόμενο επίπεδο ενός χώρου που επιζητεί την επαναχρησιμοποίησή του, μέσα από τις καλλιτεχνικές διαστάσεις της σύγχρονης πρωτοπορίας. Μιας πρωτοπορίας, που θα κατορθώσει, ευελπιστούμε, με τα χρόνια να δημιουργήσει θεσμό, μα πάνω απ' όλα να δώσει μια νέα πνοή στο σημερινό Λαύριο, βάζοντας τα θεμέλια από τώρα, για μια αυριανή του εκσυγχρονισμένη και δυναμική προοπτική.

Αθηνά Σχινά
Κριτικός και Ιστορικός Τέχνης